

ЦРКОВНАТА ХЕРАЛДИКА ВО МАКЕДОНИЈА

Јован Јоновски

ЦРКОВНАТА хералдика, поради своите специфички коишто се јавуваат во употребените елементи, а особено во параферналиите, претставува посебен дел од хералдиката. Во црковна хералдика спаѓаат грбови на цркви, епархии, парохии и други организациски единици, како и грбови на храмови, манастири и на свештени лица.

За прв црковен грб се смета тој на бискупот Сефрид II од Чичестер (1180 - 1204 година), додека за првата регулатива се смета Одлуката на Соборот во Лион од 1245 година, под водство на папата Инокентиј IV, за употреба на црвена еклезијска капа со висулки за грбовите на кардиналите, којашто ќе стане значаен белег на црковните грбови во католичкиот свет.¹

Првиот познат црковен грб во Македонија е грбот на католичкиот скопски надбискуп Петар Богдан (1677 - 1689). Петар е роден во Хас, денешна Албанија, а своето образование го почнува во Чиповци, денешна Бугарија. Образованието го завршува во Анкона и Рим, а во 1656 година е поставен за бискуп на Скадар.² Истата година, архидијецата Дарданија е преименувана во архидијецата Скопје, кога на катедрата е поставен Андреј Богдан, стрико на Петар. Подоцна, Петар ја наследил катедрата од својот стрико.³ Неговиот грб од 1685 година е: црвено, сребрена скала во превез, помеѓу сребрена ѕвезда и сребрена хералдичка роза на зелен троен рид. Над штитот, еклезијска капа со по 6 висулки, што ја држат два инфантни ангели.⁴

Познат е апокрифниот грб на Охридската архиепископија, објавен од баронот Фелкерзам во руското списание Гербовед, во март 1913 година.⁵ Грбот претставува емблезон во класичен католички стил, со атрибути на грб на архиепископ - еклезијска капа со по 10 висулки од двете страни и златен епископски крст зад штитот. Но, покрај оваа редовна параферналија, достоинствена за рангот на архиепископ од латинската црква и вкрстени латинско пас-

ECCLESIAL HERALDRY IN MACEDONIA

Jovan Jonovski

ECCLESIASTICAL heraldry, identified by the specificity of the elements used and especially paraphernalia, presents a special type of heraldry. In the category of ecclesiastical heraldry fall: Arms of churches, dioceses, parishes and other organizational units, then temples, monasteries and clergy.

Arms of bishop Seffried II of Chuchester (1180-1204) is consider the first ecclesiastic Arms, and first regulations is considered the decision of the Council of Lyons in 1245, under the leadership of Pope Innocent IV, for the usage of a red ecclesiastical hat (galero) with tassels

for the arms of Cardinals, which became an important hallmark of the Church Coat of Arms in the Catholic world.¹

The first known Ecclesiastical Arms in Macedonia are those of the Roman Catholic archbishop of Skopje, Petar Bogdan (1677-1689). He was born in Has, on what is now the Albanian border with Serbia, and his education began in Chipovci in today's Bulgaria on the border with Serbia. He

completed his education in Ancona and Rome, and in 1656 was appointed Bishop of Shkodra.² That same year Archdiocese Dardania was renamed Archdiocese of Skopje, when in the seat sat Andrei Bogdan, uncle of Petar. Petar later inherited the seat from his uncle.³ His Arms from 1685 is blazoned: Gules, a ladder in bend between an estoille and an heraldic rose Argent resting on a triple hill Vert. Above the shield, a galero with each side 6 tassels held by two cherubs.⁴

An apocryphal Arms of the Ohrid Archdiocese was published by the Russian baron Felkerzam in Gerboved magazine in March 1913.⁶ The Arms represent the classic Roman Catholic style typical of the 18th century, with the attributes of the rank of Archbishop, a galero with 10 tassels

Грбот на Петар Богдан /
The Arms of Petar Bogdan

тирско жезло и меч. Штитот е окрунет со принцова дијадема.

Еве го текстот во којшто е опишан блазонот:

„...Повелуваме и дозволуваме да користиш печат како што е опишано овде, а имено: штит поделен на седум дела, на средината златен штит, на него претставен црн орел, симбол на царската власт; штитот е окрунет со пурпурна царска дијадема; во двата горни дела, во десниот се содржи знакот (грбот) на двете Дакии, црвено поле на коешто е нацртана кула; на левата страна, темносино поле и на него нацртан двоен златен крст (грб на втората Панонија); подолу пак, во десниот дел, темносино поле и на него нацртани три брода, двата крајни бели, а средниот златен (грбот на горна Албанија); на лево црвено поле и на него нацртана коза (грбот на Македонија); подолу пак на десно, бело поле со исцртан лав, (грб/знак на Епир), а во левиот дел, зелено поле и на него претставени две раце кои држат златна дијадема со седум драги камења (грбот на Тесалија), а над нив троен крст; од десно меч, симбол на државата и граѓанската власт над цел свет, од лево пастирско жезло, знак на црковната власт; крстот се покрива со дијадемата на властелинот, и над него се наоѓа црвена капа со златни висулки што ќе ја носиш на глава при торжествените влегувања во црква.“⁶

Очигледно ова е сложен грб што се состои од грбови на 6 земји, под јурисдикција на носителот на грбот. Земјите коишто се спомнуваат во блазонот се: двете Дакии (денешна Романија), Втора Панонија (денешна Унгарија, Словачка), Горна Албанија, Македонија, Епир и Тесалија.

Грбот на Македонија е претставен со бела коза на црвено поле. Фелкезам смета дека авторот на блазонот не познавал никаков грб на Македонија и дека овој блазон го нацртал во од, веројатно според името на древната столица на Македонија - градот Ајга, како говорен грб. Грбот пак на Епир е прикажан со лав (со недефинирана боја) на бело поле.

Малку е веројатно дека Охридската архиепис-

on each side and a golden episcopal cross behind the shield. But despite this regular paraphernalia for an Archbishop of the Latin church the shield is ensigned with a crown and further, behind the shield has a Latin pastoral staff and sword in saltire.

Here is the text in which is described the blazon:

„... We command and allow you to use seal as described here, namely: Shield divided into seven parts, overall an inescutcheon Or charged with an eagle Sable, symbol of royal power. The shield is crowned with a royal purple diadem. The two upper fields, in the right charged with the sign (Arms) both Dacia, Gules field charged with tower. The left, on Azure charged with double cross Or, arms of the second Pannonia. Below, in the right field Azure charged with three ships, two sailed Argent above one sailed Or Arms of upper Albania, on the left, Gules charged with a goat, Arms of Macedonia. Below, on the right, Azure, a lion (arms) sign of Epirus, and in the left part Vert, two hands holding a golden coronet with seven precious stones, Arms of Thessaly. Above them a triple cross, from the right sword, a symbol of the state and civil authority over the world, on the left pastoral scepter, a sign of church government. The cross is covered with a diadem of the ruler, over it is red cap with gold tassels which you will wear on the head in celebration entering the church.“⁷

Obviously this is a marshalled Arms which consists of the lands under the jurisdiction of the holder of the Arms. Countries mentioned in the blazon are: both Dacias, present-day Romania, Second Pannonia today's Hungary / Slovakia; Upper Albania, Macedonia, Epirus, Thessaly.

Interestingly, Macedonia is represented with Gules a goat Argent, which is now the only known such representation. Felkeзам considers that the author did not know any

Arms of Macedonia and so devised it as canting arms from the name of the ancient capital of Macedonia, Aigai. The Arms of Epirus are depicted with a lion (of undefined color) on a field Argent.

Печат на манастирот
Св. Наум во Охрид /
The seal of the St. Naum
monastery in Ohrid

копија користела грб или печат со погоре наведениот приказ. Најчесто црковните печати во источната црква биле со хагиографски приказ на патронот. Печатот на манастирот Св. Наум во Охрид од 17 век. Тој го има вообичаениот приказ на светец и сцени од неговата хагиографија, десно се прикажани вол и мечка, впрегнати во јарем. Според легендата, мечката го изела едниот вол, па светецот ја впрегнал неа на негово место. Лево е болен човек со штака, кој веројатно дошол кај светецот за исцеление.⁸

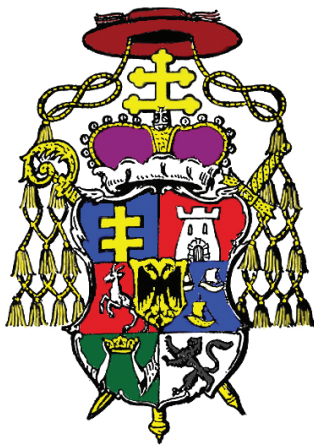
МОДЕРНА МАКЕДОНСКА ЦРКОВНА ХЕРАЛДИКА

Македонската православна црква - Охридска архиепископија користи хералдички грб. Сите епархии и храмови го користат истиот грб, и нема практика, црковните лица да користат личен грб. Првиот грб е донесен со првиот Устав на МПЦ од 6 октомври 1958 година, којшто може да се смета за хералдички иако блазонот не е докрај дефиниран. Тој никогаш не беше правилно прикажан, ниту според самиот опис со Уставот, ниту според хералдичките правила, ниту пак според естетските критериуми.

Членот 4 од Уставот велеше: „Грбот на Македонската православна црква е штит во средина на плашт со пурпурна боја, украсен со крст од десната страна и архиерејско жезло од левата страна, со штит и златна архиерејска круна, поставена над него. На штитот е прикажана црквата 'Св. Климент Охридски' во Охрид”.

Црквата „Св. Климент“, всушност беше „Св. Богородица Перивлепта“, каде што беа моштите на св. Климент. Со возобновувањето на Климентовиот храм на Плаошник, во 2002 година, се зголеми недоследноста во ликовниот израз на грбот и блазонот во Уставот.

Во 2007 година, МХЗ достави предлог до МПЦ, да се извршат хералдички и естетски корекции, правилно хералдичко прикажување на правосла-

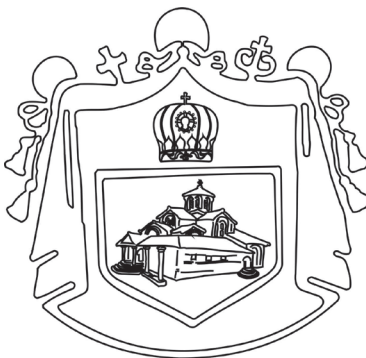
Апокрифниот грб на Охридската Архиепископија / The apocryphal Arms of the Ohrid Archbishopric

These Arms are often represented as a dog on a field Azure.

It is unlikely that the Ohrid Archbishopric used Arms or a seal with said blazon. Often church seals in the Eastern church were hagiographic representations of the patron. One such example is the preserved seal of the Monastery of St. Naum of Ohrid from the 17th century, which is kept in the Patriarchal Museum in Sofia.⁹ He has the usual representation of saints and scenes from his hagiography. On the right side a yoke is shown harnessing a bull and a bear, which according to legend had eaten the other ox, so the saint harnessed the bear in its place. The left side shows a man kneeling, who came to the saint to seek healing, which fits better in the hagiography of St. Naum.⁸

CONTEMPORARY MACEDONIAN ECCLESIASTICAL HERALDRY

The Macedonian Orthodox Church belongs to those churches that use heraldic arms. All dioceses and churches use same Arms, while there is no practice for church officials to use personal Arms. The first arms of the Macedonian Orthodox Church were defined in the first Constitution of the MOC, from October 6, 1958, in which the blazon of arms is not fully defined, but may still be considered heraldic. These Arms have never been properly displayed, whether according to the description in the Constitution, according to heraldry rules, or according to aesthetic criteria.

Првиот грб на Македонската православна црква / The first Arms of the Macedonian Orthodox Church

Article 4 of the Constitution said: „The Coat of Arms of the Macedonian Orthodox Church is: In the middle of the mantle of purple color, decorated behind with a cross from the right side and Bishop's rod on the left, with shield and a golden Clerical crown placed over it, a shield

вен храм од типот на возобновениот храм Св. Климент, како и корекции во бојата на плаштот.

Во 2008 година, со измените во Уставот на МПЦ, се отвори и прашањето за корекциите на грбот. На отворената дискусија во МХЗ за можниот блазон на новиот грб, произле-

Новиот грб на
Македонската православна црква -
Охридска архиепископија /
The new arms of the Macedonian
Orthodox Church - Ohrid
Archbishopric

зе заклучокот дека треба да е стилизиран приказ на источната, олтарна страна на храмот од типот на катедралниот храм „Св. Софија“, подигнат во 11 век, којшто бил и седиште на архиепископот во најдолгиот период и во најголемата слава на Охридската архиепископија.

Бидејќи главна измена на Уставот беше додавката на името на Македонската православна црква – Охридска архиепископија, што предизвика бурна реакција на медиумите, по што воопшто не дојде до гласање за измени на Уставот.

Во 2009 година, кога измената на Уставот повторно дојде на дневен ред, прашањето за грбот се постави на највисоко ниво, што резултираше со серија средби со Архиепископот и со неколку владици. Хералдот на МХЗ Јован Јоновски, најпрвин ги објасни правилата на хералдиката и истакна дека овој процес нема да биде само апликација на зададени идеи од владиците, туку ќе се работи на изнаоѓање хералдичко решение. Најголемиот предизвик во оваа фаза беше фактот што хералдичкиот приказ на православните храмови се дава од источната, олтарна страна, а не од туристичката, по којашто храмот може да биде препознатлив. Откако се постави конечниот блазон, во овој проект се приклучи и хералдичкиот уметник Стојанче Величковски. Потоа се премина на дооформување и прецизирање на конечниот дизајн и деталите на параферналиите, процес во којшто имаше многу средби со владици, на коишто постојано имаше нови и нови барања. Компромисот се најде во тоа што новите прикази за

with an illustration of the Church of St “Clement of Ohrid” in Ohrid.“

The inconsistency in the Coat of Arms of the MOC has increased especially after the restoration of St. Clement’s Church on Plaosnik, Ohrid in 2002. According to the Constitution, it was the temple of St.Clement that was intended, which actually by transferring the relics of St. Clement, was placed in church of “Most Holy Theotokos -Perivleptas”. Now the relics were transferred to the restored temple on Plaosnik, in Ohrid.

Macedonian Heraldry Society in 2007 gave proposal to replace the charge on the shield with a representation of the restored temple of St. Clement, and make other heraldic and aesthetic corrections.

When in 2008 a need arose for greater changes in the Constitution of MOC, the question of correction of the Arms also arose. The open discussion in MHS of possible new designs brought the conclusion that if the shield is to be charged only with a temple, it would be better for this to be a stylized representation of the Eastern, altar side of a temple of the type of the cathedral „St. Sofia „, built in the 11th century, which was the seat of the Archbishop at the time of the greatest glory of the Ohrid Archbishopric.

In 2009 when changes to the Constitution were not of any more interest to the media, the issue came back again on the agenda, but this time at the highest level that resulted in a series of meetings with the archbishop and several bishops. The Herald Jovan Jonovski first explained the rules of heraldry and suggested that this process would not simply be application of given ideas by the bishops, but would work toward a proper heraldic solution. The biggest challenge at this stage was that heraldic representation of Orthodox churches is given by the East, altar side, and not the tourist side that the church may be recognizable by.

Once the final blazon was set, the project was joined by heraldic artist Stojance Velickovski. Then the process of completing and defining the final design and details of paraphernalia started, a process that had many meetings with bishops who always had new and emerging requirements.

Неусвоениот грб на Американско-канадската епархија на МПЦ/
A proposal for the Arms of the
American-Canadian Diocese of the MOC

собор побара да се извршат неколку корекции, од коишто беа прифатени само оние што се однесуваа на декорациите на митрата и мантијата. Во официјалното гласило Весник на Македонската православна црква, беше објавен новиот Устав на МПЦ-ОА⁹. Членот 3 гласи:

„Грбот на Македонската православна црква е: на црвен штит е поставен храм во златна боја (што го претставува архиепископскиот катедрален храм „Света Софија“ во Охрид). Штитот е обвиен со црвен плашт со сребрена постава. Над плаштот е поставена архиерејска митра во златна боја, а зад плаштот

Грбот на Повардарската епархија на МПЦ/
The Arms of the Povardarie
Diocese of the MOC

се вкрстени крст и жезол во златна боја.“
Опис на елементите на новиот грб е даден во фуснота на Македонската православна црква: Храмот „Света Софија“ е претставен со стилизиран приказ на источната страна; Плаштот е поробен со 33 претстави од крстот во манастирот „Света Богородица“ во Велјуса; Во предните долни агли на плаштот се претставени на медалјон ликовите на св. ап. Павле од десната и св. Климент Охридски од левата страна; На митрата во централниот медалјон е претставен ликот на Господ Исус Христос од манастирот „Свети вмч. Георгиј“ во Курбиново, од левата – Пресвета Богородица,

коишто е можно, се ставени во декоративниот дел што не се блазонира, на мантијата и на митрата. Конечниот предлог се најде на разгледување на Црковно-народниот собор, одржан во Скопје, на 12 ноември 2009 година. Црковно-народниот

The compromise adopted was that the new required representations, where possible, would be placed in the decorative elements that are not blazon, that is on the mantle and mitre. The final proposal was presented at the Ecclesiastic-laity Council, held in Skopje on November 12, 2009. The Ecclesiastic-laity Council urged for a few corrections to be made, of which were accepted only those regarding to the mitre and the mantle. The next biggest challenge was the defense of the red color of the mantle, as the old description was defined as purple, which corresponds to the rank of bishopric.

Finally, the Coat of Arms (figure 5) and the explanation for the origin of the decorative elements were published in the Gazette of the Macedonian Orthodox Church, the official newsletter of the MOC-OA⁹.

Article 3 of the Constitution of the MOC states:

The Coat of Arms of the Macedonian Orthodox Church is: Gules, an (orthodox) temple Or (representing the Archbishopric Cathedral Church “St. Sophia” in Ohrid). The shield is wrapped with mantle Gules with a lining Argent. The mantle is ensigned with a Bishop’s mitre Or. Behind the mantle are a cross and a sceptre in saltire both Or.

In the footnote a more detailed description is given of the elements that are not part of the blazon, but further elaborate the Arms.

Description of the elements of the Coat of Arms of the Macedonian Orthodox Church: The church “St. Sophia” is represented by a stylized graphic of the Eastern side. The mantle is braided with 33 representations of the Cross in the monastery “Most Holy Thetokos” in Veljusa. In the lower front corners of the mantle are presented medallion portraits of St. Apostle Paul on the right, and St. Clement of Ohrid on the left side. The central medallion of the mitre depicts the character of the Lord Jesus Christ from the monastery of St. Martyr Georgi in Kurbinovo, on the left the Most Holy Theotokos, and on the right side St. Archangel Gabriel - former throne icons from the church “St. Sophia” in Ohrid. The Cross, placed behind the mantle on its right side, is from the iconostasis of the monastery of St. Panteleimon in Gorno Nerezi and the sceptre is from the enthronement of the restorator of the Archbishopric of Ohrid as

а од десната страна - свети Архангел Гаврил - некогашни престолни икони од храмот „Света Софија“ во Охрид. Крстот, поставен зад плаштот, од десната страна, е од иконостасот на манастирот „Свети Пантелејмон“ – Горно Нерези, а жезолот е од востоличувањето на возобновителот на Охридската архиепископија како Македонска православна црква - архиепископот охридски и македонски Доситеј.

Всушност беше извршено прецизирање и графичко оформување на постоечкиот грб, каде основниот блазон не се измени (на црвено златен (православен) храм), само се измени бојата на мантијата да биде црвена, којашто одговара на статусот архиепископија.

По назначувањето на епископот Јован во Повардарската епархија во 2000 година, тој за амблем на епархијата користи свој грб, т.е. црн двоглав орел со штит на градите на коишто се наоѓа крст. По напуштањето на Повардарската епархија и започнување на Православната охридска архиепископија, тој и на неа го пренесува истиот грб.

Во 2008 година беше изработен грб за Американско-канадската епархија, според идеите на надлежниот епископ, г. Методиј: небесниот Ерусалим, како нашиот копнеж и нашата иднина, и одвојувањето со вода, како знак за одвоеноста и од Бог, но и од матичната земја. Врз основа на овие насоки се утврди блазон: сино, три херувими во појас помеѓу Небесниот Ерусалим и две брановидни линии се од злато. На сребрена основа, две сини јагули во појас контра поставени; Штитот е обвиен со пурпурна епископска мандија, окрунет со митра; Зад мандијата, вкрстени жезол и крст. Јагулите од Охридското Езеро се мрестат во Саргасовото Море на Американскиот Континент и претставуваат симбол на миграцијата и поврзаноста на Македонија со Американскиот Континент. Американско-канадската епархија сè уште го нема официјално прифатено овој грб.¹¹

Англиканската црква има традиција на црковни грбови, а грбот на Англиканската заедница во Скопје, организирана од американскиот конзул и епископален свештеник Паул Андерсен, е утврден

Macedonian Orthodox Church – the Archbishop of Ohrid and Macedonia Dositej.

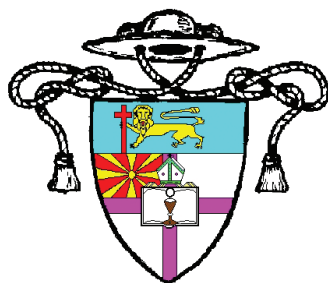
It was actually a further defining and graphic design defining of the current Arms. Namely, the blazon of the shield is not altered, Gules, an (Orthodox) church Or. Only the explanation changed of what the temple represents.

At the appointment of Bishop Jovan in the Povardarie Diocese in 2000, as an emblem of the diocese he used Arms, double-headed eagle Sable, with an escutcheon on its chest charged with a cross. After leaving the Povardarie Diocese and the start of the Orthodox Ohrid Archbishopric, he transferred the same arms.

In 2008 an Arms proposal for MOC American-Canadian diocese was made incorporating Bishop, k. Methodius ideas. The two main elements are the heavenly Jerusalem, representing our longing and our future, and separation of water as a sign of separation from God and from the home country. Based on these guidelines the following blazon was determined: Azure three seraphim in fess between the heavenly Jerusalem and two barrulets wavy Or in base Argent two eels counter-naiant counterchanged. The shield is surrounded by Paternoster sable and wrapped with a purple Episcopal mantle, crowned with a mitre. Behind the mantle, a scepter and cross in saltire. Eels from the lake of Ohrid swim to the Sargasso Sea and represent a symbol of migration and connectivity of Macedonia with the American continent. Arms for the American-Canadian Diocese still has not officialy adopted these Arms.

The Anglican Church has a tradition of ecclesiastical Arms and the Arms of the Anglican community in Skopje, organized by U.S. Consul and priest of the Episcopal Church. Paul Andersen, is established in 1997.¹²

Blazon of arms is: Argent a cross purpure, the Macedonian flag in canton, surmounted by a book ensigned with a mitre charged with the Eucharistic host and chalice. On a chief Vert, a lion passant gardant Or holding in the sinister paw a Latin cross Gules. Ecclesiastical hat with

Грбот на Англиканската заедница во Скопје /
The Arms of the Anglican Community in Skopje

во 1997 година.

Блазонот на грбот е: сребро, пурпурен крст, македонското знаме во кантон, над сè отворена книга крунисана со митра, на книгата евхаристиски леб и чаша; Во чело, на сино, златен лав во од, којшто држи црвен латински крст; Над штитот, црна еклезијска капа со по една висулка. Амблемите на штитот ги симболизираат богослужните елементи, Библијата и елементите на причеста. Челото на штитот, всушност е земено од грбот на Диецезата на која ѝ припаѓа, Диецезата на Гибралтар во Европа. Автор на грбот е Јован Јоновски. Неортодоксното решение за употреба на знамето е на инсистирање на главниот свештеник. Грбот ја започна и процедурата за официјализација, но со заминувањето на Андерсен, овој процес заврши, а набргу потоа згасна и самата заедница.

Христијанската црква „Божји глас“ од Скопје, на 20 јуни 2009 година го замени своето лого со грб. Претходното лого претставуваше крст и книга на којашто беше прикажан стилизиран пат. Пристапот во изработка на грбот беше да се употребат постојните симболи и да се усогласат во хералдичка композиција. Крстот е претставен со ординарија - крст во зелена боја, што го претставува Светиот Дух. Отворената Библија е претставена со златна боја, додека пак патот е прикажан индиректно, преку зборовите на Исус Христос „Јас Сум Патот, Вистината и Животот“. Дополнителните два елемента, хералдичката фонтана и црвениот плоснат крст во неа, ја дополнуваат симболиката. Прво, тоа го симболизира крштевањето, бидејќи црквата е баптистичка и второ, делот на градот во којшто се наоѓа црквата се вика Кисела вода. Во член 2 од Статутот стои: „Грбот на Христијанска црква „Божји глас“ е со блазон: На сребро зелен крст, над сè златна книга обрабена црвено со натпис: „Јас Сум Патот, Вистината и Животот“; На хералдичка фонтана во кантон, црвен плоснат крст.“ Мото коешто не е влезено во

one tassel on each side. Emblems of the shield symbolize liturgical elements, the Bible and the communion elements. The chief of the shield is actually taken from the Arms of superior dioceses, Diocese of Gibraltar in Europe. Author of the Arms is Jovan Jonovski. The unorthodox solution is to use the flag was upon demand at of the main priest.

God's Voice Christian Church in Skopje, on 20 June 2009 replaced its logo with Arms (Figure 9). The previous logo represented a cross and a book on which there was a stylized way represented. The approach for the new design was to use existing symbols and to combine them in a heraldic composition. The green colour of the Cross represents the Holy Spirit. The open Bible is presented in a golden color, while the Way is shown through the words of Jesus

Christ „I am the Way, the Truth and the Life.“ Two additional elements, an heraldic fountain surmounted by a Cross Paty Gules complement its symbolism. First, it symbolizes baptism as this is a Baptist church and secondly, the part of the city in which the church is situated is called “Kislea Voda” (Mineral Water). Article 2 of the Statute reads: Coat of God Voice Christian Church is with following blazon: Argent a Cross Vert surmounted by an opened book having on the dexter side three buckles and on the sinister side three straps all leathered proper paged Or with the inscription: „I am the Way, the Truth and the Life” edged Gules, in Canton an heraldic fountain, charged with a Cross Paty Gules.

The Motto, which did not appear in the Statute is VOX DEI, which actually is the name of the church in Latin. Author of these Arms is Jovan Jonovski.

Next is the Arms on the Christian Baptist Church „God's Voice“ in Skopje. Baptist Church Macedonia was first registered in 1930 although its roots in Macedonia, along with Methodist

Грбот на Христијанска црква „Божји глас“ од Скопје / The Arms of the God's Voice Christian Church in Skopje

Грбот на Христијанска баптистичка црква „Радосна вест“ во Скопје / The Arms of the Christian baptist church „Glad Tidings“ in Skopje

Статутот е *vox dei*, што всушност е името на црквата на латински. Автор на грбот е Јован Јоновски.

Следен е грбот на Христијанска баптистичката црква „Радосна вест“ во Скопје. Баптистичката црква во Македонија за првпат е регистрирана во 1930 година, иако корените во Македонија, заедно со методистичката црква ги имаат во конгрегационизмот, во европска Турција, од првата половина на 19 век. Грбот е усвоен на 7 август 2005 година и е со следниот опис: штит поделен на обратна вила на виолетово, небесно сино и сино; во првото поле златен латински крст, во второто златно сидро, во третото златно орамено срце: над штитот сина „хрватска круна“ со три сегменти, на коишто се испишани почетните букви од името, Х Б Ц. Мото: Вера, Љубов, Надеж. Мотото кореспондира со амблемите на грбот.

Другиот, не сосема хералдички е личниот „грб“ на католичкиот бискуп Киро Стојанов, кој воедно е и апостолски егзарх на Македонија. Тој е глава на католичката црква во Македонија, а истовремено и на католичката црква од источен обред. Обидот за грб потекнува од 1999 година, кога е назначен за помошник бискуп. Дадениот приказ на грбот не е сосема хералдички. Описот на грбот е: на штит со сребрена боја, што постепено преминува во светлосина на врвот, златна проскомидија; Во подножјето три планини, под нив три брановидни линии, сите сини; во чело, буквата М опкружена со 12 ѕвезди.; над штитот бела еклезијска капа со по 5 пуфки; Зад штитот златен крст и вкрстени православен и католички жезол. Мото: „*Ut unum sint*“ („Да бидеме едно“). ■

Личен грб на бискуп Киро Стојанов /
The personal Arms of bishop Kiro Stojanov

Church, are in Congregationalism in European Turkey from the first half of the 19th century. The Coat of Arms was adopted on August 7, 2005 and is with the following description: Shield divided into pall reverse: Purple, Blue Celest, and Azure. In the first field a Latin cross, in the second an anchor, in the third a heart voided, all Or. Above the shield is a blue „Croatian crown“ with three segments: on each is written one of the initial letters, „Х Б Ц“ (H B C). Motto: Faith, Hope, Love. The motto corresponds with emblems on the Arms).

The other no so heraldic is the personal Arms is of the Roman Catholic Bishop Kiro Stojanov, who is also the Apostolic Exarch of Macedonia. He is the head of the Catholic Church in Macedonia, as well as the Catholic Church of Eastern Rite. His attempt to attain Arms is from 1999 when he was appointed assistant bishop. Given representation on the Arms is not quite heraldic. The description on the Arms is: the silver shield that slowly passes in light blue on top, golden sun with 12 spokes which form horizontal and vertical cross. On sun on a white background

divided per Cross are written the letters IC XC NI KA. The three-foot mountains below three wavy lines, all blue. Letter M encircled by 12 stars in chef. Above the shield there is a white ecclesiastical hat with 5 tassels a side; Behind the shield there is a golden cross and crossed orthodox and catholic scepter. Mото: „*Ut unum sint*“ („Let's be one“). ■

НАВОДИ • ENDNOTES

1 Eckford De Kay, Heraldry in the Episcopal Church, Acorn Press, San Jose, 1993, 5.

2 http://en.wikipedia.org/wiki/Pjet%C3%ABr_Bogdani посетена на 5.11.2011

3 <http://www.catholic-hierarchy.org/diocese/dskop.html> посетена на 5.11.2011

4 Gjilj Varfi, Heraldika Shqiptare, Drituria, Tirana, 2000, 71.

5 Тој се повикува на издание на преводот на XI Јустинијанова новела на грчки, од Аристархи бег. Тоа издание го анализираше и Захарија фон Лингентал во Прилозите за историјата на Бугарската црква и ги споредил со белешките на Димитриј Хоматијан, архиепископ на Охридската архиепископија (1217 - 1235 година), и наводно нашол цртеж со истиот блазон.

6 He refers to translation of Justinian XI novel in Greek, by Aristarchus Bey. This edition was also analyzed by Zechariah von Lingental in the Annexes to the History of the Bulgarian church and compared it with the notes of Demetrius Homatijan, the archbishop of the Ohrid Archbishopric (1217 - 1235 year), and allegedly found a drawing with the same blazon.

7 Барон А. Фелъкезамъ, О гербъ Архиепископа Ахридскаго, Гербовъдъ, С.Н.Тройницки, март 1913, 47.

8 Што се чува во патријаршискиот музеј во Софија.

9 Which is at the Patriarch Museum in Sofia.

10 Број 1 од март 2010 година/ Issue 1, March 2010.

11 Во проектот учествуваше и Стојанче Величковски.

12 In this project Stojance Velickovski also took part.